

NOTAT

1. april 2020

CORONA AVLER ENDNU EN VIRUS: DISINFORMATION

Kontakt:

**Projektmedarbejder,
Emilie Bugge Rønnstad
+45 33 13 07 30
ebr@thinkeuropa.dk**

**Kommunikationschef
Malte Kjems
+45 23 39 56 57
mkj@thinkeuropa.dk**

RESUME Mens sundhedspersonale, myndigheder og civilsamfund i EU-landene kæmper en heltemodig indsats mod spredningen af coronavirussen, så spredes en anden type virus med næsten samme hastighed. Det drejer sig om falsk information – også kaldet disinformation – om coronavirussen. Det har fået EU til for første gang at aktivere et teknologisk værktøj – Rapid Alert System – som styrker overvågningen, og gør det muligt hurtigt at imødegå disinformation, og som sikrer koordinering mellem medlemslandene, Kommissionen og Rådet.

Disinformation er ikke blot urigtige oplysninger, men bevidst vildledende information som skabes og spredes med fortsæt for at opnå f.eks. politiske eller økonomiske formål – ofte online. Indtil videre tyder EU's undersøgelser på, at det især er Kina og Rusland, som har været aktive med disinformation under coronaudbruddet. Formålet er bl.a. at skabe mistillid til myndighederne og splid i befolkningerne i EU's medlemslande. Både Kommissionen, Europa-Parlamentet og Rådet har signaleret, at disinformation er en udfordring, som skal tages meget alvorligt. Senest har EU's udenrigschef, Josep Borrell, udtalt, at "disinformation kan dræbe".

EU har de senere år taget flere initiativer for at imødegå disinformation, som ikke er noget nyt fænomen, og "kuren" er ikke ulig andre typer virusbekæmpelse: Der arbejdes både med at "eliminere smitekilder", "inddæmme spredning" og "behandle og vaccinere" befolkningerne med modinformation og oplysning, som forhåbentlig kan "øge resistensen". I december 2018 fremlagde Kommissionen en handlingsplan på fire søjler for at styrke kampen mod disinformation. Det ser ud til, at coronaudbruddet bliver den første store test for denne.

HOVEDKONKLUSIONER:

- Udbruddet af corona har medført en omfattende strøm af disinformation – bevidst vildledende informationer, som deles med vilje for at fremme bestemte politiske eller økonomiske interesser. Især Kina og Rusland er aktive ift. til at producere og sprede falske historier og informationer i EU.
- Håndteringen af disinformation spiller derfor en afgørende rolle i EU's indsats i relation til COVID19. Både EU's chefer og landenes stats- og regeringschefer har fremhævet udfordringen med disinformation. F.eks. har EU's udenrigschef, Josep Borrell, udtalt, at "disinformation kan dræbe".
- I december 2018 søsatte Kommissionen en handlingsplan mod disinformation, som nu er blevet aktuel i håndteringen af falske historier og information i relation til coronaudbruddet.
- Under coronaudbruddet har forskellige task forces under EU's Udenrigstjeneste arbejdet på højtryk for at afdække og afsløre disinformation.
- Disinformation har bl.a. handlet om, at COVID19 skulle være et biologisk våben skabt af enten USA, Kina, Storbritannien eller Rusland med formålet at tilintetgøre EU og NATO, at udbruddet er forudsaget af migranter, eller at COVID19 er forbundet til udbredelsen af 5G-netværk.
- For første gang er EU's *Rapid Alert System* blevet aktiveret under coronakrisen. Det er et partnerskab mellem EU-landene og EU-institutionerne i kampen mod disinformation.
- Online-platforme har en afgørende rolle i at tackle disinformation, da den ofte spredes via disse. EU har holdt møder med bl.a. Facebook, Google Twitter mv., som i forvejen samarbejder i EU-initiativet *Code of Practice on Disinformation*.
- Et afgørende skridt i kampen mod disinformation er at øge den generelle bevidsthed om, at den findes, således at folk bliver mere opmærksomme og kritiske.

Disinformation om coronaudbruddet var et af temaerne, da EU's stats- og regeringschefer d. 26. marts holdt topmøde over videokonference. Efter mødet fremgik det af erklæringen: "We will resolutely counter disinformation with transparent, timely and fact-based communication on what we are doing and thus reinforce the resilience of our societies. The Commission and the High Representative will be fully involved and will report on our joint efforts to the Council."¹

D. 27. marts fulgte en gruppe af europaparlamentarikere op med et brev til kommissionsformand Ursula von der Leyen, rådsformand Charles Michel og EU's højtstående repræsentant Josep Borrell.² Heraf fremgik en lang række Europa-Parlamentsmedlemmers bekymring for specielt Ruslands og Kinas arbejde med at sprede disinformation og propaganda om coronaudbruddet med det formål at underminere EU og skabe mistillid i de europæiske befolkninger. Medlemmerne frygter, at disinformationen sætter EU's sammenhold og stabilitet på spil, som kan forhindre EU i at overkomme og håndtere krisen sammen. Hertil foreslås tre dimensioner, hvor EU's institutioner og medlemslande kan handle. To af dimensionerne omhandler håndteringen af disinformation:

- **En europæisk gennemsigtigheds dimension**, som skal sikre en strategisk og systematisk gennemsigtigheds- og kommunikationsstrategi, der kan modvirke disinformation og signalere til de europæiske befolkninger, at solidariteten er til stede. Det skal være nemt at tilgå en oversigt over EU's og medlemslandenes assistance til hinanden i kampen mod COVID19, således at europæiske borgeres information og viden øges.
- **En europæisk geopolitisk dimension**, som skal anerkende de geopolitiske realiteter i krisetider og således bekræfte og begrænse andre regerings forsøg på at udnytte COVID19-krisen til skade for EU.

Også EU's udenrigschef, Josep Borrell, har fremhævet udfordringerne med spredningen af usande oplysninger om corona: "We must be aware there is a geopolitical component including a struggle for influence through spinning and the 'politics of generosity'. Armed with facts, we need to defend Europe against its detractors," lyder det i en meddelelse fra udenrigschefen.³ Josep Borrell har

¹ Joint Statement of the Members of the European Council, the European Council, 26.03.2020, <https://www.consilium.europa.eu/media/43076/26-vc-euco-statement-en.pdf>

² Letter from the European Parliament, European Parliament 27.03.2020, <https://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2020/03/MEP-Letter.pdf>.

³ EU HRVP Josep Borrell: The Coronavirus pandemic and the new world it is creating, EEAS, 24.03.2020, https://eeas.europa.eu/delegations/china/76401/eu-hrvp-josep-borrell-coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en.

tidligere sagt, at deling af disinformation er at gamble med folk liv, og at "disinformation kan dræbe".⁴

Disinformation defineres af Kommissionen som verificeret falsk eller vildledende information, der skabes, fremføres og spredes for økonomisk gevinst eller intentionelt at vildlede offentligheden og kan forårsage offentlig skade.⁵ Derudover har World Health Organization (WHO) identificeret en mere generel "infodemic", der florerer parallelt med corona-pandemien. Det handler kort sagt om, at der spredes en overflod af informationer om virussen, både falske og/eller upræcise informationer.⁶ Det gælder f.eks. information om, hvordan man skal tackle coronavirussen, dens oprindelse, effekter samt hvilke tiltag myndighederne gør for at håndtere udbruddet. Denne *infodemic* gør det svært for folk at navigere i informationerne og kende forskel på pålidelig information fra saglige kilder og vildledende information.

Disinformation har været på EU's dagsorden i flere år. I 2015 besluttede Det Europæiske Råd at etablere East StratCom Task Force under EU's Udenrigstjeneste, European External Action Service (EEAS), som med hjemmesiden EUvsDisinfo især har til formål at overvåge og imødegå russisk disinformation rettet mod EU.⁷ I december 2018 søsatte Kommissionen en handlingsplan mod disinformation, som nu er blevet aktuel mht. at håndtere falske historier og information i relation til coronaudbruddet. Handlingsplanen bygger grundlæggende på fire søjler⁸:

1. Opfange, analysere og afdække disinformation

Disinformation håndteres under EEAS, hvor det ses som en sikkerhedstrussel. Første søjle handler om at forstærke de forskellige *Strategic Communication Task*

⁴ Video conference of Foreign Affairs Ministers: Remarks by the High Representative Josep Borrell at the press conference, EEAS, 23.03.2020, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76381/video-conference-foreign-affairs-ministers-remarks-high-representative-josep-borrell-press_en

⁵ Communication on tackling online disinformation: a European Approach, European Commission, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0236>.

⁶ Novel Coronavirus (2019-nCov) Situation Report – 13, WHO, 02.02.2020, <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200202-sitrep-13-ncov-v3.pdf>

⁷ EUvsDisinfo, hjemmeside, <https://euvsdisinfo.eu/about/>.

⁸ Action Plan against Disinformation, European Commission, 2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/action-plan-against-disinformation>.

Forces, bl.a. EU-delegationerne og *EU Hybrid Fusion Cell*, der hører ind under EEAS. Disse organer er blevet udstyret med mere specialiseret personale, der er blevet investeret i analytiske værktøjer, software m.m. samt tilført flere midler, således at de bedre er i stand til at afdække disinformation. East StratCom Task Force er et eksempel på en sådan task force. Man skal have overblik for at kunne ”inddæmme spredningen”.

Under coronaudbruddet har forskellige task forces under EEAS udgivet en række rapporter, som kortlægger disinformation om virussen. Det gælder f.eks. EUvsDisinfo, som har udgivet rapporter om de falske narrativer, der cirkulerer med COVID19 som omdrejningspunkt.⁹ Det gælder f.eks. historier om, at COVID19 skulle være et biologisk våben skabt af enten USA, Kina, Storbritannien eller Rusland med formålet at tilintetgøre EU og NATO, at udbruddet er forudsaget af migranter, eller at COVID19 er forbundet til udbredelsen af 5G-netværk. I en rapport fra EUvsDisinfo fra 1. april afdækkes yderlige falske narrativer og disinformation under COVID19.¹⁰ Her fremhæves fortsat historien om, at EU er i opløsning, hvilket er en del af et større narrativ om, at demokratiske institutioner ikke er i stand til at reagere effektivt på krisen. Dette bruges til at promovere andre former for politiske systemer – f.eks. Kinas eller Ruslands styreformere, som skal forestille sig at kunne håndtere krisen ekstremt effektivt.

EUvsDisinfo har desuden gjort opmærksom på Kremls talerør, den statskontrollerede tv-station, Sputnik, som den 15. marts 2020 promoverede et helt katalog med forskellige ubegrundede teorier om COVID19’s oprindelse m.m.¹¹ Sputnik opererer på forskellige nyhedssider på over 30 forskellige sprog i hele verden. EUvsDisinfo arbejder således konstant på at modgå den systematiske disinformation, som genereres fra Rusland – senest under udbruddet af COVID19. Siden den 22. januar har EUvsDisinfo opfanget mere end 150 sager med disinformation om COVID19 fra Rusland, hvor medingen om, at pandemien ikke findes i Rusland fortsat cirkulerer.¹² Herudover har der cirkuleret falske vejledninger om, hvordan man skal forebygge smitten, håndtere den hvis man er

⁹ EEAS Special Report: Disinformation on the coronavirus – short assessment of the information environment, EEAS: EUvsDisinfo, 19.03.2020, <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-disinformation-on-the-coronavirus-short-assessment-of-the-information-environment/>.

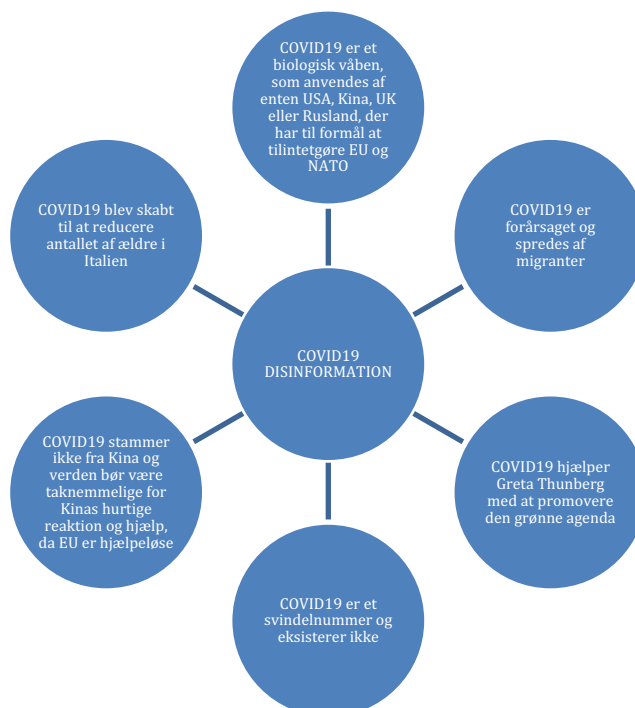
¹⁰ EEAS Special Report Update: Short assessment of narrative and disinformation around the COVID-19 pandemic, EEAS: EUvsDisinfo, 01.04.2020, <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid-19-pandemic/>.

¹¹ Sputnik: Coronavirus could be designed to kill elderly italians, EUvsDisinfo, <https://euvsdisinfo.eu/sputnik-coronavirus-could-be-designed-to-kill-elderly-italians>.

¹² EEAS Special Report Update: Short assessment of narrative and disinformation around the COVID-19 pandemic, EEAS: EUvsDisinfo, 01.04.2020, <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid-19-pandemic/>.

blevet syg samt forskellige opskrifter på midler der kan kurere smitten mv., som kan være decideret farlige at følge. Også dette slår EU ned på med faktabaseret information.

Figur 1: Eksempler på disinformation under COVID19-udbruddet

2. Styrke koordinerende og fælles reaktioner på disinformation

Anden søjle handler om at styrke den fælles indsats i EU for at imødegå disinformation. Til dette formål har EU oprettet *Rapid Alert System* (RAS), som er et partnerskab mellem EU-landene og EU-institutionerne i kampen mod disinformation. Det er kort sagt en teknologisk infrastruktur, som er designet til at reagere hurtigt på disinformation. Hastighed er nemlig afgørende, hvis falske historier og informationer skal imødegåes og spredningen begrænses. Med RAS kan EU og medlemslandene hurtigt alarmere hinanden, hvis disinformation opdages. Ligesom med corona, er det vigtigt at sætte tidligt ind, hvis der skal være en chance for at begrænse spredningen.

Mekanismen bruges også til at dele viden, analyser og rapporter og til at koordinere den fælles indsats mod disinformation. EEAS faciliterer RAS i tæt

samarbejde med Kommissionen, og der samarbejdes tæt med bl.a. NATO og G7.¹³ Under coronaudbruddet er RAS blevet aktiveret for første gang, siden mekanismen blev etableret i marts 2019.¹⁴ EU og medlemslandene forsøger på denne måde at koordinere indsatsen mod disinformation.

3. Mobilisering af den private sektor

Online-platforme har en afgørende rolle i at tackle disinformation, da den ofte spredes via disse. Derfor fremsatte Kommissionen i september 2018 et forslag om et adfærdskodeks ift. disinformation – *Code of Practice on Disinformation* – rettet mod sociale platforme. I oktober 2018 skrev bl.a. Facebook, Google, Twitter og Mozilla under på kodekset, som angiver standarder i kampen mod disinformation.¹⁵ Således hjælper platformene med at øge online transparens og beskytte borgere mod disinformation. Det kan f.eks. være ved at lukke falske profiler ned, checke afsendere af (dis)information og samarbejde med faktatjekkere for at "eliminere smittespredere". Facebook f.eks. sat mere end to milliarder falske profiler ud af funktion i den første halvdel af 2019.¹⁶

Efter corona ramte Europa har kommissær for værdier og gennemsigtighed Věra Jourová holdt møder med Microsoft, Facebook, Google, Twitter og brancheforeningen EDiMA for at diskutere, hvordan man bedst kan standse de mange strømme af disinformation om coronavirussen.¹⁷ Således videresføres arbejdet med adfærdskodekset i arbejdet mod disinformation under COVID19.

Mange platformene har konstateret adskillige typer af disinformation online, hvilket de prøver at adressere med forskellige tiltag og indgreb.¹⁸ På mødet mellem kommissæren og de private aktører var der enighed om at promovere officielle og pålidelige kilder til information og beskytte brugerne ved at fjerne skadeligt indhold og misvisende reklamer og annoncer. Der har været afholdt

¹³ Rapid Alert System, EEAS, 2019, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/ras_fact-sheet_march_2019_0.pdf.

¹⁴ EU Rapid Alert System used amid coronavirus disinformation campaign, Euractiv, 04.03.2020, <https://www.euractiv.com/section/digital/news/eu-alert-triggered-after-coronavirus-disinformation-campaign/>.

¹⁵ Code of Practice on Disinformation, European Commission, 2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

¹⁶ Action Plan Against Disinformation – Report on progress, European Commission, june 2019, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheet_disinfo_elex_140619_final.pdf

¹⁷ COVID-19: Vice-President Jourová discusses the issue of disinformation with online platforms, European Commission Daily News, 04.03.2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_20_388

¹⁸ EU Rapid Alert System used amid coronavirus disinformation campaign, Euractiv, 04.03.2020, <https://www.euractiv.com/section/digital/news/eu-alert-triggered-after-coronavirus-disinformation-campaign/>

opfølgende møder med platformene for at følge op på deres tiltag.¹⁹ Her kunne virksomhederne rapportere, at tiltagene har sikret øget adgang til officiel information (f.eks. fra WHO eller nationale sundhedsmyndigheder), ligesom de har fjernet skadeligt indhold fra deres platforme.

4. Øge samfundets resistens mod disinformation

Et afgørende skridt i kampen mod disinformation er at øge den generelle bevidsthed om, at den findes, således at folk bliver mere opmærksomme på den og – ideelt set – mere kritiske og velovervejede i mht. til benytte sig af og dele informationer. Er folk opmærksomme og vidende om, at der findes disinformation, som spredes med bevidst undergravende formål, er der større chance for, at det forholder sig kritisk til den – deres resistens er stærkere. Den fjerde søjle i handlingsplanen handler derfor om at gennemføre kampagner for offentligheden med formålet om at styrke borgernes medieforståelse og kritiske sans, så befolkningen bedre sættes i stand til selv at spotte og afværge disinformation. Her spiller private aktører i form af medierne, online platforme, faktatjekkere mv. også en rolle. Det er især vigtigt med tværfaglige teams af uafhængige faktatjekkere, der kan samarbejde på tværs af medlemslandene.

Generelt sørger EU for, at borgerne har bedst muligt adgang til at søge information om virussen. F.eks. har EU oprettet en hjemmeside, hvor der fremgår forskellige, pålidelige kilder at søge information om COVID19 hos.²⁰ Senest har EU dedikeret en hjemmeside til kampen mod disinformation, der bl.a. afliver myter og faktatjekker.²¹ Desuden promoveres officielle sider på de sociale medier, og på EU's egne SoMe-kanaler informeres om disinformation og *fake news*, hvor der opfordres til kun at bruge verificerede kilder på f.eks. Instagram. Her til kommer, at en række EU-chefer samt stats- og regeringschefer har kommunikeret om problemerne med disinformation – som f.eks. Josep Borrells melding om, at "disinformation kan dræbe".

¹⁹ Coronavirus: Commission discusses disinformation with online platforms, launches dedicated webpage to support myth busting and fact checking on the pandemic, European Commission, 30.03.2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_20_560

²⁰ Fighting disinformation, European Council & Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/covid-19-coronavirus-outbreak/fighting-disinformation/>

²¹ Fighting disinformation, European Commission, 30.03.2020, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation_en